

BIZNES VA TABIAT UYG‘UNLIGI: YASHIL ARXITEKTURANING YANGI TALQINI

Xafuzov Olimjon Tursunboy o‘g‘li

Toshkent arxitektura qurilish universiteti magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqola zamonaviy biznes markazlariga yashil arxitektura g‘oyalarini joriy etish orqali biznes–tabiat uyg‘unligining yangi talqinini o‘rganadi. Unda yopiq ekotizimlar, vertikal o‘rmonlar, sharsharalar, cho‘l va muzliklardan ilhomlangan kompozitsiyalar kabi arxitektura yechimlari tijorat binolarining rolini qayta belgilashi mumkinligi ta’kidlanadi. Ushbu tabiiy elementlar nafaqat ekologik barqarorlikka hissa qo‘shadi, balki inson salomatligini qo‘llab-quvvatlaydi, ish joyidagi stressni kamaytiradi va madaniy hamda turistik qiymatni oshiradi. Biznes markazlarini “tabiatning tirik muzeylari”ga aylantirish orqali ushbu konsepsiya ekologik ongni rivojlantiradi va shahar makonlarini barqaror rivojlanishning asosiy drayverlariga aylantiradi. Tadqiqot bu yondashuvning ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy foydalarini yoritib beradi va biznes taraqqiyoti bilan ekologik mas’uliyatni birlashtirish zarurligini ta’kidlaydi.*

Kalit so‘zlar: *Yashil arxitektura, biznes markazlari, biofilik dizayn, shahar barqarorligi, vertikal o‘rmonlar, yopiq ekotizimlar, tom bog‘lari, sharshara kompozitsiyalari, ekologik ong, biznes–tabiat uyg‘unligi, ekologik ta’lim, turizm rivoji, barqaror shaharsozlik.*

XXI asrda biznes markazlarining ta’siri

XXI asrda tez urbanizatsiya va biznes markazlarining tobora kuchayib borayotgan ustunligi shahar manzaralarini po‘lat, shisha va beton zich klasterlariga aylantirdi. Ushbu jarayon inson taraqqiyotini ko‘rsatsa-da, odamlarni tabiatdan tobora uzoqlashtirdi. O‘rmonlarning qisqarishi, muzliklarning erishi, suvning ifloslanishi va shaharlarda issiq orol effekti ortib borishi atrof-muhit bilan uyg‘un yashovchi arxitektura zarurligini eslatib turadi. Shu nuqtai nazardan, istiqbolli yo‘nalishlardan biri – yashil arxitekturani ayniqsa biznes markazlarida qo‘llashdir. Tabiiy ekotizimlarni yirik tijorat binolariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri integratsiya qilish orqali arxitektorlar va shaharsozlar nafaqat iqtisodiy faoliyatni qo‘llab-quvvatlaydigan, balki inson farovonligi, ekologik ong va madaniy boylikni mustahkamlovchi makonlar yaratishi mumkin. Ushbu maqola yashil arxitektura orqali biznes–tabiat uyg‘unligining yangi talqinini o‘rganadi va biznes markazlarining barqarorlikni ilgari suruvchi, ekologik muammolarni kamaytiruvchi va tabiatni shahar ichida his qilish imkonini beruvchi ko‘p funksiyali markaz sifatidagi rolini ta’kidlaydi.

Biznes markazlarida yashil arxitektura konsepsiyasi

Yashil arxitektura – bu qurilish muhitiga o‘simliklar, suv, quyosh nuri va hatto ekologik kompozitsiyalarni integratsiya qiluvchi dizayn falsafasidir. Biznes markazlarida bu yondashuv an’anaviy tom bog‘lari yoki yopiq o‘simliklardan kengroq bo‘lishi mumkin. U o‘rmon, sharshara, cho‘l yoki muzliklarni aks ettiruvchi immersiv ekotizimlarga aylanishi mumkin. Ushbu makonlar ramziy va amaliy ahamiyatga ega: ular ekologiyani muhofaza qilish zarurligini eslatadi va xodimlar hamda tashrif buyuruvchilar uchun dam beruvchi muhitni taqdim etadi.

Arxitektura strategiyalari

1. Yopiq ekotizimlar – markaziy atriumlarda mini-o‘rmonlar, sharsharalar yoki cho‘l landshaftlari joylashtirilishi mumkin.
2. Vertikal tabiat – Milan shahridagi Bosco Verticale loyihasidan ilhomlanib, fasadlarda daraxt va butalardan iborat vertikal o‘rmonlar barpo etilishi mumkin.
3. Suv asosidagi inshootlar – sun‘iy daryolar, hovuzlar yoki sharsharalar namlikni tartibga soladi, havoni tozalaydi va sookin muhit yaratadi.
4. Yashil devorlar va tom bog‘lari – ular haroratni tartibga soladi, energiya iste’molini kamaytiradi va issiq orol effektini pasaytiradi.
5. Biodiversitet zonalar – qushlarga mos bog‘lar yoki kichik hayvonlar uchun mo‘ljallangan nazoratli hududlar shahar aholisi bilan tirik ekotizimni bog‘laydi.

Ekologik va ijtimoiy foydalar

- Ekologik barqarorlik – yashil inshootlar karbonat angidrid chiqindilarini kamaytiradi, havoni filtrlab beradi va shahar barqarorligini mustahkamlaydi.
- Farovonlik – tabiat bilan aloqa stressni kamaytiradi, kayfiyatni yaxshilaydi va unumdorlikni oshiradi.
- Madaniy va ta’limiy qiymat – ekotizim ekspozitsiyalari mo‘rt ekotizimlarni eslatib, muhofaza qilishga undaydi.
- Turizm va iqtisodiyot – yashil biznes markazlari madaniy diqqatga sazovor joyga aylanadi va milliy qadriyatni mustahkamlaydi.

Yangi talqin: Biznes va tabiat uyg‘unligi

An’anaviy ravishda biznes markazlari iqtisodiy qudratni, tabiiy makonlar esa ekologik muvozanatni ifodalaydi. Yangi talqin esa bu ikki o‘lchovni birlashtirib, biznes markazlarini ekologik xotiraning posbonlariga aylantiradi. Ular odamlar toza havodan nafas oladigan, ekotizimlarni kuzatadigan va insoniyatning tabiat bilan munosabatini anglaydigan “tirik muzeylar”ga aylanadi. Yashil arxitektura biznes markazlarida oddiy estetik trend emas, balki barqaror shahar rivojiga olib boruvchi vizioner yo‘ldir. O‘rmonlar, sharsharalar, cho‘l va muzliklarni arxitektura dizayniga qo‘shish orqali binolar tijorat markazlari bilan bir qatorda ekologik boshpanalarga aylanadi. Ushbu integratsiya inson va tabiat aloqalarini

kuchaytiradi, ekologik stressni kamaytiradi va dunyo miqyosida e'tiborni jalb qiladigan unutilmas makonlarni yaratadi. Atrof-muhit inqirozlari kuchayib borayotgan bir davrda biznes markazlari sanoat va tabiat o'rtasidagi ajralish emas, balki uyg'unlik ramziga aylanishi shart.

Shahar hayotining kelajagi iqtisodiy taraqqiyot va ekologik mas'uliyatni birlashtiruvchi innovatsion yondashuvlarga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, "biznes va tabiat uyg'unligi" oddiy dizayn falsafasi emas, balki barqaror sivilizatsiya uchun zaruratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1. Kellert, S. R., Heerwagen, J., & Mador, M. (2008). Biophilic Design: The Theory, Science and Practice of Bringing Buildings to Life. Wiley.**
2. Beatley, T. (2016). Handbook of Biophilic City Planning & Design. Island Press.
3. Boeri, S. (2015). A Vertical Forest: Instructions for a Possible Future Urban Ecosystem. Corraini Edizioni.
4. Newman, P., Beatley, T., & Boyer, H. (2017). Resilient Cities: Overcoming Fossil Fuel Dependence. Island Press.
5. Grinde, B., & Patil, G. G. (2009). Biophilia: Does Visual Contact with Nature Impact on Health and Well-Being? International Journal of Environmental Research and Public Health, 6(9), 2332–2343.
6. Kellert, S. R. (2012). Birthright: People and Nature in the Modern World. Yale University Press.
7. United Nations Environment Programme (2021). Green Infrastructure and Sustainable Cities. UNEP Report.
8. World Green Building Council (2020). Bringing Nature into Buildings: Biophilia in the Workplace. WGBC Publication.
9. Ulrich, R. S. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. Science, 224(4647), 420–421.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6264-son Farmoni. "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish bo'yicha strategiya. 2021 yil 4-oktabr.